

Methodebeschrijving Op Eigen Benen

Databank Effectieve sociale interventies

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

Deze methodebeschrijving is gemaakt door:

Cora Brink
MOVISIE
030 789 20 68
c.brink@movisie.nl

Cora Brink is senior onderzoeker/projectleider van het team Hulpverlening en Activering van MOVISIE.

Juni 2011

Voor meer methodebeschrijvingen en eventuele vragen en/of reacties kunt u terecht bij:
www.movisie.nl/effectievesocialeinterventies.

Het werkblad dat gebruikt is voor deze methodebeschrijving, is deels gebaseerd op het Werkblad beschrijving interventie van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en het RIVM.

Inhoudsopgave

Inleiding: leeswijzer	04
Samenvatting	06
1. Beschrijving methode	09
1.1 Probleemomschrijving	09
1.2 Doel van de methode	09
1.3 Doelgroep van de methode	10
1.4 Indicaties en contra-indicaties	11
1.5 Aanpak	11
1.6 Materiaal	13
1.7 Benodigde competenties van de professional	14
1.8 Overige randvoorwaarden	15
1.9 Overeenkomsten en verschillen met andere interventies	15
1.10 Contactgegevens ontwikkelaar	15
2. Onderbouwing	16
2.1 De ontwikkelgeschiedenis van de methode	16
2.2 Onderbouwing van de probleemanalyse, doel, doelgroep en aanpak	17
3. Onderzoek naar praktijkervaringen	20
3.1 Uitvoerende organisaties	20
3.2 Praktijkervaringen van de professional	21
3.3 Praktijkervaringen van de cliënt/burger	22
3.4 Praktijkvoorbeeld	22
4. Effectonderzoek	24
4.1 Directe aanwijzingen voor effectiviteit	24
4.2 Indirecte aanwijzingen voor effectiviteit	26
5. Conclusies	27
5.1 Samenvatting werkzame elementen	27
5.2 Samenvatting effectonderzoek	27
6 Verantwoording	29
6.1 Het zoeken en selecteren van literatuur	29
6.2 Literatuur	29
Bijlage 1: Toelichting effectonderzoek	31
Bijlage 2: Overzicht onderzoeken en de hoofdkenmerken	34
Bijlage 3: Methodologische kenmerken en resultaten: Rapportage van trainingsresultaten. Een resultaatmeting bij zestien cliënten die gedurende twee jaar een intensieve training hebben gevolgd met betrekking tot wonen en werken	36
Bijlage 4: Methodologische kenmerken en resultaten: Evaluatierapport project Op Eigen Benen	39

Inleiding: leeswijzer

Professionals in de sociale sector worden geconfronteerd met een wirwar aan informatie waar ze zich een weg in moeten vinden. Die informatie is vaak versnipperd en daardoor weinig toegankelijk. In de databank *Effectieve sociale interventies* brengen wij methoden waarmee in de sociale sector gewerkt worden bij elkaar. De methodebeschrijvingen geven daarbij een zo volledig mogelijk beeld van alle beschikbare informatie over een methode. Als gemeente, stafmedewerker of praktijkwerker kunt u hiermee vaststellen of de methode geschikt is voor de situatie waarin u of uw organisatie intervenieert. Als u besluit om met de methode aan de slag te gaan verwijzen we naar het handboek en eventueel andere door de ontwikkelaar beschikbaar gestelde materialen.

De methodebeschrijving is opgebouwd langs vier lijnen. Onderdeel 1 van dit document beschrijft de methode zelf, zoals de doelen, de doelgroep en de aanpak. Onderdeel 2 laat de onderbouwing van de methode zien: de visies, theorieën en wetenschappelijke onderzoeken die de ontwikkelaar heeft gebruikt bij het ontwikkelen van de methode. Onderdeel 3 geeft zicht op de praktijkervaringen van de professional en de cliënt/burger met de methode. Onderdeel 4 geeft inzicht in wat er wetenschappelijk bekend is over de effectiviteit van de methode.

De methodebeschrijving is in nauwe samenwerking met de ontwikkelaar van de methode tot stand gekomen. Zo levert de ontwikkelaar informatie aan en geeft deze feedback op het concept en toestemming voor publicatie. De methode wordt uitgebreid in kaart gebracht. Dit kan de ontwikkelaar op zijn beurt een impuls geven voor verdere ontwikkeling van de methode. Een methode staat dus niet stil, de methodebeschrijvingen zullen dan ook regelmatig worden herzien.

De methodebeschrijving is gebaseerd op een systematische zoektocht naar informatie. Bij die zoektocht werken de onderzoeker die de methodebeschrijving maakt en een informatieanalist van de afdeling kennisstromen van MOVISIE intensief samen. Bij het zoeken van informatie over methoden zijn doorgaans de volgende zoekstrategieën toegepast: het inwinnen van informatie bij de ontwikkelaar, uitvoerende instanties en/of eventuele onderzoekers van de methode, het doorzoeken van Nederlandse en/of internationale databanken, het checken van referenties van reeds gevonden informatiemateriaal en een internet *deskresearch*. De zoektocht is daarbij gericht op een breed spectrum aan informatiebronnen, variërend van (ongepubliceerde) verslagen van (interne) procesevaluaties of paneldiscussies tot wetenschappelijk (effect)onderzoek. De verantwoording van de toegepaste zoekstrategieën is in beknopte zin terug te vinden in onderdeel 6.1. De zoekgeschiedenis is in uitgebreidere vorm vastgelegd in een hiertoe ontwikkelde *flowchart*, die is opgenomen in het archief van MOVISIE. Het relevante gevonden materiaal is terug te vinden in het literatuuroverzicht in onderdeel 6.2.

Bij het effectonderzoek (onderdeel 4) wordt onderscheid gemaakt tussen directe en indirecte aanwijzingen voor effectiviteit. Een toelichting op dit onderscheid vindt u in bijlage 1. Om de tekst in de methodebeschrijving zelf laagdrempelig te houden, worden de belangrijkste onderzoekskenmerken en resultaten zoveel mogelijk in woorden beschreven. De achterliggende cijfers vindt u in bijlage 3 en verder.

Wij wensen u veel inspiratie bij het lezen van deze methodebeschrijving. Wij hopen dat u zich hiermee een goed beeld kunt vormen van wat deze methode uw gemeente, uw organisatie of uzelf als sociale professional te bieden heeft en hoe u de kwaliteit van uw aanbod aan de doelgroep kunt vergroten.

Samenvatting

1. Beschrijving methode

Doel

Doel van de methode *Op Eigen Benen* is het versterken van de eigenwaarde en zelfredzaamheid van mensen met beperkingen, zodat ze hun leven op hun eigen manier vorm kunnen geven en het beste uit zichzelf kunnen halen (eigenheid). Meer concreet gaat het om het realiseren van de wens om meer sturing te geven aan het eigen leven, vooral op de terreinen wonen en werken.

Doelgroep

Op Eigen Benen is ontwikkeld voor mensen met lichte verstandelijke beperkingen, maar is toepasbaar voor iedereen met wie communicatie mogelijk is en die zich wil voorbereiden op een zelfstandiger bestaan, bijvoorbeeld ouderen, mensen met psychische problemen, kinderen en mensen met lichamelijke beperkingen.

Aanpak

Een *Op Eigen Benen*-traject start met de wens van het individu om meer sturing te geven aan zijn leven. Afhankelijk van of deze wens vooral op wonen en/of arbeid gericht is, brengt de coach de door de deelnemer gebruikte competenties in kaart met behulp van de instrumenten INVRA-Wonen en/of INVRA-Arbeid. INVRA staat voor INventarisatie van RedzaamheidsAspecten. Vervolgens formuleren coach en deelnemer in een gesprek gezamenlijk leerdoelen en stellen ze een persoonlijk trainingsprogramma samen. De coach traint nieuwe vaardigheden zoveel mogelijk in de praktijk, met gebruik van verschillende leertechnieken. Belangrijk is dat de deelnemer alleen datgene leert wat hij wil leren en zoveel mogelijk zelf bedenkt wat er nodig is voor het uitvoeren van een bepaalde taak. De coach besteedt bewust aandacht aan het overbrengen van het geleerde naar de praktijk van de deelnemer. Daarnaast wordt een participatieplan gemaakt om een bij een zelfstandig bestaan passend netwerk op te bouwen. De rol van de coach is cruciaal. Hij ziet toe op gelijkwaardigheid en wederkerigheid in de relatie, toont vertrouwen in de deelnemer, geeft complimenten, biedt experimenteerterruimte en treedt in de uitstroomfase steeds meer op de achtergrond.

Materiaal

De methode is beschreven in *Eigenwaarde. Leermethodiek Op Eigen Benen. Achtergrond en toepassing*, geschreven door Gitty Scholten en Martin Schuurman, uitgegeven in 2008 door INVRA BV te Wezep.

Meer informatie over de methode is te vinden op www.invra.nl.

Ontwikkelaar

INVRA

Gitty Scholten

info@invra.nl

038 375 99 39

2. Onderbouwing

De methode *Op Eigen Benen* is ontwikkeld in de praktijk, bij een trainingsinstituut voor moeilijk lerende jongeren. In eerste instantie zijn twee instrumenten ontwikkeld om competenties te meten, INVRA-Wonen en INVRA-Arbeid. INVRA staat voor INventarisatie Van Redzaamheidsaspecten. Daarnaast zijn vanuit verschillende methoden en leertheorieën handvatten verzameld om in aansluiting op de toepassing van de beide INVRA-instrumenten de eigenwaarde en zelfredzaamheid te vergroten. Het gaat onder meer om de theorie van Feuerstein et al. (1993, in: Scholten & Schuurman, 2008), de positieve psychologie van Seligman (2002, in: Scholten & Schuurman, 2008) en het Competentiemodel van Slot & Spanjaard (2006, in: Scholten & Schuurman, 2008). Daarnaast was het Eigen Initiatief Model van Timmer (2000, in: Scholten & Schuurman, 2008) een belangrijke basis. Deze handvatten samen vormen *Op Eigen Benen*.

3. Onderzoek naar praktijkervaringen

De methode is in de beginfase van de ontwikkeling getoetst in twee *pilots*. De ontwikkelaars hebben de resultaten geëvalueerd en beschreven in twee publicaties. De praktische mogelijkheid om de geleerde vaardigheden toe te passen en de neiging van ouders en begeleiders om het zelf te doen, vormen knelpunten voor het toepassen van de nieuw geleerde vaardigheden in de eigen woonsituatie. Daarnaast blijkt de overgang naar de nieuwe manier van werken meer aandacht en tijd te kosten dan gedacht. Succesfactoren zijn methodische training, flexibele personeelsinzet, het gestructureerd verzamelen van gegevens en tijdsafbakening van de training (Bors, Mulder & Scholten, 2000; Scholten & Bors, 2001)

4. Effectonderzoek**Directe aanwijzingen voor effectiviteit**

Er hebben twee veranderingsonderzoeken plaats gevonden naar *Op eigen benen*. Uit het onderzoek (E) van Bors et al. (2000) is bij vijftien van de zestien cliënten een toename in zelfredzaamheid gemeten. Bovendien zijn de verschillen op de diverse zelfredzaamheidsgebieden kleiner geworden; de profielen zijn dus evenwichtiger geworden. De cliënten met het laagste IQ hebben de meeste vooruitgang geboekt. In het onderzoek (E) van Scholten en Bors (2001) laten alle cliënten in de onderzoeksgroep een toename in woonvaardigheden zien. De toename van het kennisniveau is minder duidelijk. De begeleidingsbehoefte van de cliënten is afgenomen.

Er is een effectonderzoek in voorbereiding gericht op de doelgroep kind en jeugd.

5. Samenvatting werkzame elementen

- Centraal stellen van krachten, aanleg en talenten in plaats van de handicap of beperkingen.
- Respect voor de eigenheid van de ander en het voeden van zelfrespect en zelfwaardering.
- Door authentiek vertrouwen van de trainer in de deelnemer neemt het zelfvertrouwen van de deelnemer toe.
- Zowel de bestaande als de gewenste situatie wordt in kaart gebracht via een gestructureerde inventarisatie van competenties met de INVRA-meetinstrumenten.
- Competenties worden versterkt, het probleemoplossend vermogen vergroot en zo wordt de zelfredzaamheid versterkt.
- Door aan te sluiten bij de natuurlijke manier van leren van deelnemers, is iedereen in staat zijn leven lang te leren.
- Betekenis geven aan leren door te leren vanuit eigen motivatie voor het behalen van eigen doelen.
- Leren vindt plaats door nieuwe informatie te verbinden aan wat we al weten (zone van de naaste ontwikkeling).
- De leerling leert door zelf de stappen te bedenken die nodig zijn voor de uitvoering van een taak (mediërend leren, de mediator stelt vragen).
- Bewuste aandacht voor het leren toepassen en vasthouden van nieuw geleerde vaardigheden in het dagelijks leven.
- Het opzetten of uitbreiden van het sociale netwerk met relaties waarin wederkerigheid centraal staat.

1. Beschrijving methode

De beschrijving van de methode is gebaseerd op het volgende handboek:

Eigenwaarde. Leermethodiek Op Eigen Benen. Achtergrond en toepassing, geschreven door Gitty Scholten en Martin Schuurman, uitgegeven in 2008 door INVRA te Wezep.

1.1 Probleemomschrijving

Doordat we als samenleving steeds meer zijn gaan focussen op beperkingen, problemen, intelligentie en afwijkingen van de norm, is er te weinig aandacht voor de aanleg, talenten en kwaliteiten van mensen met beperkingen. Dit heeft onder meer tot gevolg dat afwijkingen van de norm vrijwel geheel worden toegerekend aan het individu. Voor mensen met een beperking betekent dit dat de beperking heel centraal komt te staan in hun leven. Zij worden vaak gelijkgesteld met hun beperking (blinde, autist). Dat geeft weinig vertrouwen in eigen kunnen.

Door de focus op beperkingen en de daarmee samenhangende houding van de mensen om mensen met beperkingen heen, worden de innerlijke waarden van mensen met beperkingen verdrongen. Daardoor worden zij belemmerd in hun mogelijkheden om sturing aan hun eigen leven te geven, hun eigen leven te 'kleuren' en hun eigen weg te kiezen. Zelfrespect, zelfwaardering, uiting geven aan creativiteit en het dragen van eigen verantwoordelijkheid zijn innerlijke waarden die enerzijds nodig zijn om sturing te geven aan het leven en anderzijds het leven de moeite waard maken. Dat is één van de centrale uitgangspunten van *Op Eigen Benen*.

De nadruk op beperkingen en het gebrek aan vertrouwen dat daarmee samenhangt, gecombineerd met de belemmerende houding ten opzichte van mensen met beperkingen, vermindert het gevoel van eigenwaarde.

1.2 Doel van de methode

Doel van de methode is het versterken van de eigenwaarde en zelfredzaamheid van mensen met beperkingen, zodat ze hun leven op hun eigen manier vorm kunnen geven en het beste uit zichzelf kunnen halen (eigenheid). Meer concreet gaat het om het realiseren van de wens om meer sturing te geven aan het eigen leven, vooral op de terreinen wonen en werken.

Toelichting op zelfredzaamheid en eigenwaarde

Zelfredzaamheid wordt onder meer geconcretiseerd als probleemoplossend vermogen. Doel is het vergroten van dit vermogen met behulp van leertechnieken die aansluiten bij krachten en

talenten, in plaats van de handicap of beperking centraal te stellen. Uitgangspunt is dat elk mens zijn leven lang kan leren, mits aangesloten wordt bij zijn natuurlijke manier van leren (meer over natuurlijk leren in onderdeel 2.2).

Uitgangspunt van de nadruk op eigenwaarde is dat elk mens innerlijke waarden als zelfrespect en zelfwaardering heeft. Deze waarden zijn nodig om een eigen leven te leiden en moeten gevoed of herwonnen worden om sturing aan het eigen leven te kunnen geven. De veronderstelling is dat als mensen merken dat anderen in hen geloven, zij ook weer meer in zichzelf gaan geloven. Hiervoor is een bepaalde houding of benadering nodig, waarin respect voor de eigenheid van de ander (zie presentiebenadering, zoals beschreven in onderdeel 2.2) en het geloof in krachten en talenten centraal staan.

Toelichting naam methode

De naam van de methode, *Op Eigen Benen*, verwijst naar de wens van mensen om vanuit een afhankelijke positie thuis of in een instelling op eigen benen te gaan staan. Daarvoor hebben ze eigenwaarde en probleemoplossend vermogen nodig.

1.3 Doelgroep van de methode

De methode is ontwikkeld voor jongeren met lichte verstandelijke beperkingen, maar is toepasbaar voor iedereen, met of zonder beperking, met wie communicatie mogelijk is, bijvoorbeeld ouderen, mensen met psychische problemen, kinderen en mensen met lichamelijke beperkingen. De brede toepasbaarheid wordt door de ontwikkelaar onderbouwd met de individuele op de persoon afgestemde manier van leren in de methode en het feit dat aansluiting gezocht wordt bij de krachten van de persoon. In verband met de leesbaarheid gaan we, in navolging van het handboek, in deze methodebeschrijving uit van de doelgroep jongeren met lichte verstandelijke beperkingen, maar de methode is toepasbaar bij een bredere doelgroep.

De methode sluit goed aan bij mensen met enige levenservaring die toe zijn aan, of zich willen voorbereiden op, een zelfstandig(er) bestaan. Deze wens kan samenhangen met bijvoorbeeld het door omstandigheden kwijtgeraakt zijn van zelfsturing of met het nog niet kennen van de weg in de samenleving (nieuwkomers). De ontwikkelaar geeft aan dat het handboek zich specifiek richt op mensen met een verstandelijke beperking.

In de praktijk wordt de methode bijvoorbeeld toegepast voor cliënten van instellingen voor gehandicaptenzorg, ouderenzorg, speciaal onderwijs, psychiatrie, revalidatiezorg en jeugdzorg. Binnen die instellingen is de wens om zelfstandiger te worden het belangrijkste selectie criterium. Daarnaast wordt de methode toegepast binnen de Academie voor Zelfstandigheid.

De documentatie over de methode bevat geen informatie over hoe rekening gehouden kan worden met etnische diversiteit binnen de doelgroep.

1.4 Indicaties en contra-indicaties

In de documentatie over de methode worden geen specifieke indicatie- of contra-indicatiecriteria gegeven. Wel wordt bij de doelgroep vermeld dat de methode toepasbaar is voor iedereen met wie communicatie mogelijk is.

1.5 Aanpak

Organisatie van het traject

Een *Op Eigen Benen*-traject bestaat uit gesprekken tussen deelnemer en coach/trainer en trainingsactiviteiten. De precieze invulling van het traject is afhankelijk van de ontwikkelwensen, leermogelijkheden en leerstijl van de deelnemer.

Aanvang van het traject

Uitgangspunt bij aanvang van het traject is de wens van het individu om meer sturing te geven aan het eigen leven. Die wens kan zich vooral op werken, vooral op wonen of op allebei richten. In de uitvoering worden alle leefgebieden betrokken.

Drie fasen

Het traject gericht op wonen in de samenleving en/of arbeid op de reguliere arbeidsmarkt verloopt in drie fasen: de instroom-, de doorstroom- en de uitstroomfase.

1. Instroomfase

De instroomfase bestaat uit de inventarisatie van competenties met behulp van de instrumenten INVRA-Wonen en/of INVRA-Arbeid, afhankelijk van de wensen van het individu. Zowel de bestaande als de gewenste situatie wordt in kaart gebracht. Ook wordt gekeken hoe iemand het beste van de bestaande naar de gewenste situatie kan.

De twee INVRA-instrumenten zijn observatielijsten waarmee vorderingen op het gebied van de zelfredzaamheid van mensen kunnen worden vastgesteld. De instrumenten geven inzicht in de competenties die mensen gebruiken zonder daar een oordeel aan te hangen. Uitgangspunt is dat het inzichtelijk maken en versterken van competenties veel effectiever is dan het verhelpen of compenseren van gebreken.

INVRA-Wonen toetst 114 vaardigheden of competenties. Daarnaast is er een subschaal eigenwaarde (deze subschaal is in mei 2011 in de plaats gekomen van de subschaal psychische aspecten). INVRA-Arbeid meet 38 arbeidsvaardigheden die werkgevers belangrijk vinden, op drie niveaus: beschermd werken (arbeidsmatige dagbesteding), beschermd werken (gesubsidieerde banen) en *supported employment* (begeleid werken).

Na de inventarisatie van competenties voeren deelnemer en coach een zogenaamd kansgesprek. In dat gesprek maken ze afspraken over een trainingstraject en eventuele andere

stappen die moeten worden gezet. Daarin wordt aangesloten bij de bestaande vaardigheden. Leerdoelen worden geformuleerd in termen van competentievergroting en beschreven in concreet en observeerbaar gedrag.

Bij de afronding van de instroomfase vullen coach en deelnemer een portfolio in met daarin:

- de in de INVRA vastgestelde competenties
- krachten en talenten
- toekomstperspectieven
- actie- en trainingspunten.

Bij de afronding van elke fase stellen coach en deelnemer het portfolio bij.

In de instroomfase gebruikt de begeleider veel positieve bekrachtiging, geeft hij complimenten, wijst op krachten en talenten, biedt veiligheid en werkt aan de onderlinge relatie. Hij heeft en toont vertrouwen in en betrokkenheid bij de getrainde.

2. Doorstroomfase

De doorstroomfase bestaat uit training van vaardigheden om het probleemoplossend vermogen te vergroten. De trainer stelt een persoonlijk trainingsprogramma samen op basis van de uitkomsten van de INVRA en de wensen van de deelnemer. De manier van trainen sluit helemaal aan bij de deelnemer: doorgaans leert de deelnemer vaardigheden zoveel mogelijk in de praktijk en niet met behulp van boeken of colleges. Vaak gebruikt de trainer meerdere leermethoden, bijvoorbeeld laten zien, uitleggen, voordoen, uitleggen waarom, laten navertellen, samen doen, alleen laten uitvoeren. De trainer sluit aan bij wat de deelnemer al weet en kan. De bestaande kennis en vaardigheden worden uitgebreid met nieuwe vaardigheden. Die nieuwe vaardigheden worden in kleine stappen aangeleerd. De deelnemer leert nieuwe vaardigheden zoveel mogelijk door zelf na te denken, te ontdekken en tot oplossingen te komen. Belangrijk is dat de deelnemer alleen vaardigheden leert die hij zelf wil leren en kan gebruiken in zijn dagelijks leven.

Voor de rol van de trainer in de doorstroomfase gelden de volgende uitgangspunten.

1. Laat leren een bedoeling en betekenis hebben, laat motivatie ervaren. Meer nog dan voor anderen, is het voor mensen met een verstandelijke beperking van belang te weten en ervaren dat zij leren om zichzelf te verrijken en niet omdat het moet van de begeleider.
2. Maak steeds duidelijk wat je bedoeling is. Leg uit dat het je gaat om het bevorderen van ontwikkeling, hoe je dat doet en waarom je dat doet.
3. Breng wederkerigheid aan in het leren. Bij uitblijven van ontwikkeling zoek je de oorzaak zowel bij degene die aanleert als bij degene die leert.
4. Geef het vertrouwen dat er ontwikkeling zal zijn. Dat kan alleen als je dat vertrouwen echt hebt.

Volgend op het aanleren van nieuwe vaardigheden, moeten trainer en deelnemer het geleerde overbrengen of invoeren in een nieuwe (praktijk)situatie. Dit wordt *transfer* genoemd. Het gaat om de transfer van kunnen naar doen en van weten naar vertellen. De veronderstelling is dat er bewuste aandacht nodig is om het geleerde vast te houden. De transferbegeleider coacht bij het leren herkennen van situaties waarin iemand het geleerde kan toepassen. De deelnemer maakt zelf keuzes en zet zelf stappen.

Een ander onderdeel van de doorstroomfase is het opstellen van een participatieplan, gericht op het opzetten of uitbreiden van een sociaal netwerk. Eigenwaarde wordt vergroot als ook anderen jou waarde toekennen. Bij de inrichting of invulling van een persoonlijk netwerk van iemand met een verstandelijke beperking behoort, naast hulp en ondersteuning, dat wordt voorzien in factoren die hen gelukkig maken. Die het gevoel van eigenwaarde voeden of misschien voor het eerst oproepen. Dan gaat het dus onder meer om wederkerigheid in relaties.

In de doorstroomfase biedt de trainer nieuwe dingen, lokt hij uit tot het aangaan van ervaringen en biedt hij veel experimenteerruimte. Wanneer de deelnemer een uitleg niet begrijpt, zoekt de trainer eerst de oorzaak bij zichzelf, vanuit de uitgangspunten van wederkerigheid in leren.

3. *Uitstroomfase*

De uitstroomfase vindt vooral plaats in de woon- of werkomgeving van de deelnemer. Centraal staat het zodanig inrichten van de woon- of werkplek dat deze past bij iemands competenties. De uitvoering van het participatieplan wordt gestart, zodat een toereikend netwerk wordt opgebouwd. Het wel of niet slagen van een zelfstandig bestaan kan, ondanks een zelfstandige woonplek en werk naar tevredenheid, afhangen van een goed functionerend netwerk.

In de uitstroomfase treedt de trainer steeds meer op de achtergrond. Hij geeft *feedback* en spiegelt.

1.6 Materiaal

De methode *Op Eigen Benen* is beschreven in:

Eigenwaarde. Leermethodiek Op Eigen Benen. Achtergrond en toepassing, geschreven door Gitty Scholten en Martin Schuurman, uitgegeven in 2008 door INVRA te Wezep.

Deze publicatie is onder meer te bestellen via www.invra.nl. Ze biedt een uitgebreide beschrijving van de methode zelf, de achterliggende visie en INVRA-Wonen en -Arbeid. De ontwikkelaar geeft aan dat de publicatie onvoldoende handvatten biedt om de methode daadwerkelijk in de praktijk te kunnen brengen. De ontwikkelaar raadt daarom sterk aan de workshop *Op Eigen Benen* te volgen. Daarnaast is het volgen van de INVRA-workshop vereist voor het verkrijgen van certificering voor gebruik van de INVRA-instrumenten (zie ook onderdeel 1.7).

De beide INVRA-instrumenten zijn beschreven in:

INVRA-Wonen. Inventarisatie Van Redzaamheids Aspecten op het gebied van wonen. Handleiding. Geschreven door J. Douma, M. Mulder en G. Scholten, uitgegeven in 2001 door Stichting Woldyne te Epe.

In deze publicatie wordt toegelicht wat het instrument precies meet: welke items en op welke

manier wordt gescoord.

INVRA-Arbeid. Handleiding en verantwoording, geschreven door J. Douma, M. Mulder en G. Scholten, uitgegeven in 2001 door Stichting Woldyne te Epe.

In deze publicatie wordt toegelicht wat het instrument precies meet: welke items en op welke manier wordt gescoord.

In *Eigenwaarde* (Scholten & Schuurman, 2008) is een herziene handleiding voor INVRA-Wonen en INVRA-Arbeid opgenomen. De subschaal Eigenwaarde die in 2011 de subschaal Psychische Aspecten vervangt, is beschreven in een afzonderlijke verantwoording (Schuurman & Scholten, 2011).

De Academies voor Zelfstandigheid hebben lesboxen met leermiddelen ontwikkeld. Op dit moment is dit materiaal alleen voor eigen gebruik van de Academies.

1.7 Benodigde competenties van de professional

Trainers moeten kennis hebben van de Feuersteinmethode, het Eigen Initiatief Model en het Model Community Support, omdat *Op Eigen Benen* voor een groot deel op deze methoden is gebaseerd.

Daarnaast is een bepaalde attitude of basishouding nodig. Deze basishouding is geïnspireerd op de presentietheorie van Andries Baart (2004, in: Scholten & Schuurman, 2008) en wordt in het handboek gekarakteriseerd als “tegenwoordigheid, aanwezig zijn, de ander erkennen en tot je toelaten, echtheid (eerlijk en oprecht jezelf zijn), empathie (luisterend invoelvermogen waarbij men het verhaal van de ander zo authentiek mogelijk laat), borging van het ‘samen-op-pad-gaan’, de ander stimuleren en steunen op zijn tocht”.

Training

De ontwikkelaars raden aan om de workshop *Op Eigen Benen* te volgen. In deze workshop wordt geoefend met de verschillende leertheoretische modellen en aandacht gegeven aan houdingsaspecten. Voor het kunnen gebruiken van de instrumenten INVRA-Wonen en -Arbeid, is certificering door middel van het volgen van een specifieke workshop vereist. In de workshop komt het functionele, inhoudelijke en technische gebruik van de instrumenten aan bod. Beide workshops zijn te volgen bij INVRA (www.invra.nl).

In 2010 heeft Hogeschool Zuyd een *minor* ingericht over INVRA en *Op Eigen Benen*.

1.8 Overige randvoorwaarden

Kwaliteitsbewaking

Voor certificering voor het gebruik van de instrumenten INVRA-Wonen en -Arbeid is deelname aan een workshop vereist. De wijze van kwaliteitsbewaking wordt verder bepaald door de uitvoerder.

Kosten van de interventie

De kosten van de interventie zijn niet bekend.

1.9 Overeenkomsten en verschillen met andere interventies

Nadere studie moet uitwijzen of er soortgelijke methoden zijn en of/in welke mate deze methode(n) vergelijkbaar is (zijn).

1.10 Contactgegevens ontwikkelaar

INVRA BV
Postbus 158
8090 AD Wezep
info@invra.nl
038 375 99 39
www.invra.nl

Contactpersoon

Gitty Scholten
038 375 99 39
info@invra.nl

2. Onderbouwing

2.1 De ontwikkelgeschiedenis van de methode

De ontwikkeling van de methode *Op Eigen Benen* startte met de ontwikkeling van INVRA-wonen en INVRA-arbeid bij Woldyne. Woldyne is een trainingsinstituut voor moeilijk lerende jongeren van 18 tot 28 jaar die actief werken aan het vergroten van redzaamheid op het gebied van wonen en arbeid. Op het trainingsinstituut werd gaandeweg een vorm van individuele vraaggestuurde begeleiding ontwikkeld. In samenhang met die ontwikkeling kwam er behoefte aan ondersteunende observatie-, communicatie- en evaluatie-instrumenten. Dit leidde tot de ontwikkeling van INVRA-Wonen en INVRA-Arbeid. Beide instrumenten zijn in de loop van tien jaar tijd in de praktijk ontwikkeld. In 2001 heeft het Bisschop Bekkers Instituut in Utrecht de instrumenten wetenschappelijk getoetst op betrouwbaarheid en interne consistentie.

Daarnaast is de methode gebaseerd op theoretische inzichten. Vanuit verschillende methoden en leertheorieën zijn handvatten verzameld om in aansluiting op de toepassing van de beide INVRA-instrumenten de eigenwaarde en zelfredzaamheid te vergroten. Het gaat onder meer om de theorie van Feuerstein, de positieve psychologie en het Competentiemodel (zie 2.2). Ook het Eigen Initiatief Model was een belangrijke basis.

De eerste versie van de methode is in de praktijk getoetst in een pilotproject bij Woldyne (Bors, Mulder & Scholten, 2000). Daarnaast is een tweede pilot uitgevoerd met leerlingen van een school voor zeer moeilijk lerende kinderen (Scholten & Bors, 2001). De trainingsmethode die was ontwikkeld voor de moeilijk lerende jongeren van trainingsinstituut Woldyne, is in deze pilot aangepast aan de zeer moeilijk lerende volwassenen van Stichting Festog. Er is gebruik gemaakt van pictogrammen, veel herhaling en voortdurende terugkoppeling naar de praktijk op de woonvoorziening. Op basis van deze ervaringen heeft Stichting Festog besloten de methode te implementeren op twee andere locaties.

In 2003 heeft INVRA het eerste boek over de methode *Op Eigen Benen* (Scholten & Schuurman, 2003) uitgegeven. Deze beschrijving is zowel gebaseerd op de ervaringen in de praktijk als op de verschillende theoretische modellen en theorieën. In 2008 is een herziene versie van de methodebeschrijving (Scholten & Schuurman, 2008) verschenen, waarin vooral de visie en uitgangspunten achter de methode aangescherpt zijn, op basis van verdere praktijkervaringen. De methode is sinds 2003 niet systematisch geëvalueerd, gemonitord of bijgesteld.

De methode is verder geconcretiseerd in de vorm van lesboxen met een uitgebreid pakket aan leermiddelen bij de Academies voor Zelfstandigheid. De uitwerking van deze concretisering zal de ontwikkelaar samen met de Academies beschrijven en verwerken in het handboek. Op dit moment is dit materiaal alleen voor eigen gebruik van de Academies beschikbaar.

2.2 Onderbouwing van de probleemanalyse, doel, doelgroep en aanpak

Natuurlijk Leren

De ontwikkelaar baseert de aanpak van *Op Eigen Benen* onder meer op de theorie Natuurlijk Leren (www.natuurlijkleren.net). Natuurlijk leren gaan uit van het individu en zijn individuele leerweg: een individu moet zich al lerend kunnen ontwikkelen op de manier die bij hem past.

Natuurlijk Leren zorgt ervoor dat ieder mens de leerweg vindt die het meest natuurlijk aansluit bij zijn of haar mogelijkheden en talenten. De leerbenadering Natuurlijk Leren gaat er vanuit dat het verwerven van kennis en vaardigheden niet zozeer het gevolg is van een directe overdracht van kennis door de docent, maar eerder het resultaat van denkactiviteiten van de leerling zelf; we leren door nieuwe informatie te verbinden met wat we al weten (de zone van de naaste ontwikkeling). Natuurlijk leren is te zien als leren vanuit de eigen motivatie.

Uitgangspunten van Natuurlijk Leren zijn:

- interesse leidt tot leren en dat leidt weer tot nieuwe interesse
- open staan voor iets nieuws is de motor voor een lerende ontwikkeling
- leren ontwikkelt je persoonlijkheid
- institutioneel leren (binnen een formele leeromgeving) staat ten dienste van het individuele leerproces.

Het individuele leerproces stimuleert de zogenaamde positieve intelligentie, het vermogen om de meest gunstige mogelijkheden van iets te zien en om deze mogelijkheden te projecteren op de toekomst. Het gaat uit van ons perspectief, van wat we willen. Op basis van dat perspectief selecteren en beoordelen we alles wat op ons afkomt, we gebruiken dat perspectief als het ware om te bepalen of iets waardevol is. Met andere woorden, leren gaat het makkelijkst als je vragen hebt en vindt dat verandering winst moet opleveren. Leren als zelfontplooiing kan in leefsysteem en zorg- en dienstverleningsstructuren leiden tot het ontplooiën van eigen gaven, eigen mogelijkheden en een eigen identiteit van mensen met een verstandelijke beperking.

De theorie Natuurlijk Leren is in de aanpak van *Op Eigen Benen* terug te zien in de uitgangspunten voor de rol van de trainer in de doorstroomfase, de nadruk op positieve bekrachtiging en het aansluiten bij bestaande vaardigheden.

Methode van Feuerstein

Op Eigen Benen is gebaseerd op de methode van Feuerstein et al. (1993, in: Scholten & Schuurman, 2008) en de leertheorieën van Van Gennep (2001, in: Scholten & Schuurman, 2008). Deze gaan uit van de positieve veronderstelling dat mensen op een volgend denkniveau te brengen zijn door ze daar kennis mee te laten maken en ze het te laten ervaren.

In de ontwikkeling van het denken zijn logische stappen of denkniveaus te herkennen:

1. waarnemen en gewaarworden
2. vergelijken en verbanden zien (nodig om te kunnen kiezen)
3. abstract denken.

Bij kinderen gaat het ontwikkelen van de opeenvolgende denkniveaus haast automatisch. Onderwijs werkt daarbij stimulerend. Bij mensen met een verstandelijke beperking blijkt vaak dat zij nog niet alle denkniveaus bereikt hebben.

In alle didactische modellen wordt er vanuit gegaan dat leren en onderwijs moeten aansluiten bij het ontwikkelingsniveau van het kind. Vygotski (1978, in: Scholten & Schuurman, 2008) was de eerste die naast een zone van actuele ontwikkeling, ook een zone van naaste ontwikkeling benoemde. Die tweede zone kan het kind met systematische hulp bereiken. Feuerstein heeft dit inzicht overgenomen en voegde daar de rol van mediator of bemiddelaar aan toe. De mediator probeert door vragen te stellen eerst na te gaan op welk denkniveau iemand zich bevindt om daar vervolgens bij aan te sluiten. De mediator leert door vragen te stellen. Zo leert de betrokkene ook hoe je zelf iets kan leren, bijvoorbeeld hoe je op een systematische manier achter de werking van een apparaat kan komen. Dat de stappen zelf zijn doorlopen en zelf zijn bedacht, geeft een gevoel van beheersing en onafhankelijkheid. Het vergroot het eigen probleemoplossend vermogen.

De uitgangspunten van de methode van Feuerstein zijn in de aanpak van *Op Eigen Benen* terug te zien in de nadruk op leren door vragen te stellen en zo aan te zetten tot zelf denken en oplossingen vinden.

Positieve psychologie

De ontwikkelaar baseert de aanpak van *Op Eigen Benen* onder meer op de positieve psychologie van Seligman (2002, in: Scholten & Schuurman, 2008). De positieve psychologie richt zich vooral op positieve ervaringen, positieve eigenschappen van mensen en op positieve instituties (manieren waarop instellingen een positief verschil kunnen maken in de maatschappij). Daarmee zien ze zich als een uitbreiding op de 'traditionele' psychologie die primair gericht is op het ontdekken en genezen van psychische problemen. Seligman ontleedt geluk in drie factoren: een plezierig, betrokken en betekenisvol leven leiden.

De nadruk op positieve factoren die bijdragen aan geluk is terug te zien in de aandacht voor de eigenheid en waarden van mensen. *Op Eigen Benen* helpt mensen om hun leven zo te sturen dat ze het kunnen inrichten en vorm geven op een manier die voor hen plezierig en betekenisvol is.

Competentiemodel

De ontwikkelaars baseren de aanpak van *Op Eigen Benen* op het competentiemodel van Slot & Spanjaard (2006, in: Scholten & Schuurman, 2008). Dit model gaat ervan uit dat de (potentiële) krachten en competenties van iemand altijd ontwikkeld kunnen worden. Een ander kenmerk van het model is dat het belang van contact en acceptatie wordt benadrukt: het gaat om hoe iemand is, inclusief zijn mogelijkheden en beperkingen. Het gaat altijd om het evenwicht tussen de taken waar iemand voor staat en zijn competenties. De kracht van het competentiemodel is dat niet alleen gekeken wordt naar wat iemand wel of niet kan en hoe gedrag geleerd kan worden, maar dat er ook aandacht is voor de achterliggende redenen van (in)competenties.

Uitgangspunten van het competentiemodel zoals beschreven door Slot & Spanjaard:

- meer nadruk op adequaat dan op inadequaat gedrag
- gedrag concreet beschrijven
- aanwijzingen positief formuleren
- aansluiten bij vaardigheidsniveau (net boven het feitelijke niveau)
- acceptatie van de leerling vergroten.

Deze uitgangspunten zijn terug te zien in de rol van de trainer/begeleider. Deze gebruikt veel positieve bekrachtiging en geeft het vertrouwen dat er ontwikkeling zal zijn. Het competentiemodel ligt daarnaast ten grondslag aan het idee dat leren en ontwikkeling ook voor mensen met beperkingen mogelijk en wenselijk is.

Eigen Initiatief Model

De aanpak van *Op Eigen Benen* is sterk geïnspireerd op het Eigen Initiatief Model (Scholten & Schuurman, 2003; Timmer, 2000 in: Scholten & Schuurman, 2008). Dit model is bedoeld voor het vergroten van de redzaamheid in het dagelijks leven. Het gaat er van uit dat mensen met een verstandelijke beperking zelf kunnen denken en stappen kunnen aanleren die zij tijdens de uitvoering van een taak toepassen. Die stappen zijn:

1. nadenken voor je begint, eerst een plan maken (oriënteren)
2. nadenken terwijl je bezig bent en in de gaten houden of je bereikt wat je wilt bereiken (uitvoeren)
3. controleren of je hebt bereikt wat je wilde bereiken en terugkijken op en leren van de manier waarop je het hebt aangepakt (evalueren)

Dit uitgangspunt vind je in de aanpak van de methode terug in de manier waarop de leerling vaardigheden leert, vooral in het de leerling zelf laten formuleren van wat er nodig is voor het uitvoeren van nieuwe taken.

Presentietheorie

Belangrijk voor de rol van de trainer bij de aanpak van *Op Eigen Benen* is dat deze de leerling respecteert in diens eigenheid. Aansluitend bij de presentietheorie van Andries Baart (Baart, 2004, in: Scholten & Schuurman, 2008), wordt benadrukt dat in het contact een zekere mate van leegte is, zodat "emotieloos de ander de ruimte gegeven wordt". Het draait om een goede en nabije relatie, om het erkennen van de ander, om wederkerigheid en om het tot zijn recht laten komen van de ander.

3. Onderzoek naar praktijkervaringen

3.1 Uitvoerende organisaties

In Nederland zijn ongeveer 2500 mensen gecertificeerd om INVRA af te nemen. Het instrument wordt bij 70 scholen en instellingen voor mensen met verstandelijke beperkingen gebruikt. Daarnaast wordt het instrument gebruikt bij RIBW's, stichtingen Welzijn Ouderen, instellingen voor kind en jeugd, instellingen voor lichamelijk gehandicapten en revalidatiecentra. Ongeveer de helft van de mensen die gecertificeerd zijn om INVRA af te nemen, is ook getraind in de methode *Op Eigen Benen* en dat aandeel neemt toe.

Daarnaast wordt de methode ook toegepast in daartoe speciaal opgezette Academies voor Zelfstandigheid. Deze academies leiden mensen met beperkingen op om een zelfstandig(er) leven te kunnen leiden. Studenten brengen één tot anderhalf jaar op de Academies door.

In het buitenland wordt de methode voor zover bekend niet gebruikt, maar in diverse landen is wel belangstelling getoond. Hogeschool Zuyd is recent gestart met een verkennend onderzoek naar de toepasbaarheid van INVRA voor mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking in Zuid-Afrika.

De hieronder beschreven praktijkervaringen van de professional en cliënt/burger zijn gebaseerd op de volgende publicaties. Beide publicaties dateren uit de beginperiode van de ontwikkeling van *Op Eigen Benen*. Beide publicaties beschrijven vooral de meetbare eindresultaten van toepassing van de methode. Deze resultaten worden besproken in onderdeel 4 van deze beschrijving. Praktijkervaringen zijn in beide publicaties niet op een systematische manier beschreven. De tweede publicatie geeft een indruk van ervaringen van cliënten door middel van citaten.

1. *Rapportage van trainingsresultaten. Een resultaatmeting bij zestien cliënten die gedurende twee jaar een intensieve training hebben gevolgd met betrekking tot wonen en werken*, geschreven door John Bors, Marsja Mulder en Gitty Scholten, uitgegeven in 2000 door Woldyne te Epe.

Deze publicatie beschrijft de interne evaluatie van de toepassing van de methode bij moeilijk lerende jongeren die bij trainingsinstituut Stichting Woldyne een intensieve training volgden. De evaluatie meet veranderingen in de zelfredzaamheid, met als doel het toetsen en zo nodig verbeteren van het trainingsprogramma. De onderzoeksgroep bestaat uit zestien cliënten, die een goede afspiegeling vormen van de doelgroep van Woldyne. Een deel was licht verstandelijk gehandicapt, een deel zwakbegaafd en een deel normaal begaafd met een leer- of ontwikkelingsstoornis. Elf van de zestien cliënten zijn aangemerkt als gedragsgestoord.

2. *Evaluatierapport project Op Eigen Benen. Een samenwerkingsproject van trainingsinstituut Woldyne en Stichting Festog. November 1998 - november 2000*, geschreven door Gitty Scholten en John Bors, uitgegeven in 2001 door Woldyne te Epe.

Deze publicatie beschrijft de interne evaluatie van een pilotproject waarin de methode *Op Eigen Benen* werd ingevoerd bij Stichting Festog, een woonvoorziening voor zeer moeilijk lerende volwassenen. Dit betekende een verbreding van de doelgroep, van moeilijk naar zeer moeilijk lerenden. Er hebben 29 zeer moeilijk lerende cliënten deelgenomen aan de pilot. Twee in eerste instantie geselecteerde cliënten hebben uiteindelijk niet meegedaan: één is voortijdig gestopt met de training en één cliënt is geadviseerd niet mee te doen vanwege ernstige gedragsproblematiek. De evaluatie richt zich vooral op de meerwaarde van de methode voor de individuele cliënten. Gemeten zijn de toename van vaardigheden en het effect op het welzijn en het competentiegevoel van de cliënten.

3.2 Praktijkervaringen van de professional

Knelpunten

Op basis van de ervaringen met de pilot bij Stichting Festog (Scholten & Bors, 2001) geven de auteurs de volgende knelpunten aan.

- De praktische mogelijkheden om de geleerde vaardigheden toe te passen waren beperkt.
- De neiging van ouders en begeleiders om het zelf te blijven doen.
- De verandering bij Stichting Festog van aanbodgericht naar vraaggericht werken en van verzorging naar training bleek meer aandacht en tijd te kosten dan van tevoren gedacht. Het simpelweg informeren van medewerkers bleek niet voldoende.

Succesfactoren

Op basis van de ervaringen met de pilot bij Stichting Festog (Scholten & Bors, 2001) geven de auteurs de volgende succesfactoren aan.

- Methodische training.
- Flexibele personeelsinzet op basis van kwaliteit en affiniteit.
- Gestructureerd verzamelen van gegevens.
- Tijdsafbakening van training.

Deze succesfactoren worden in de publicatie niet nader omschreven.

De trainingen bij Stichting Festog (Scholten & Bors, 2001) werden gegeven in een leslokaal waar ook lessen aan vbo-leerlingen werden gegeven. De deelnemers aan de trainingen hebben dit ervaren als een integratie in de samenleving.

3.3 Praktijkervaringen van de cliënt/burger

In de publicaties zijn de praktijkervaringen van de cliënten niet echt meegenomen. Wel wordt door middel van een aantal citaten een indruk gegeven van ervaringen van enkele cliënten (Scholten & Bors, 2001).

“Het gaat goed, ik wil vandaag leren om zelf met de trein te reizen. Ik heb er zo'n lol in. [...] dan hoef ik lekker niet meer met het busje.”

“Morgen moet ik weer beter zijn, want dit mag je niet missen.” (Een zieke cliënt over de training Op Eigen Benen)

“Mag ik volgende week weer?”

“Zie, een eitje gekookt, goed hè?”

“Handwasje en strijken, daar heb ik veel aan als ik op mezelf ga wonen.”

3.4 Praktijkvoorbeeld

Op www.invra.nl staat het volgende voorbeeld, geschreven door Gitty Scholten.

Kitty en Remco, beiden begin 30, wonen in een woonvoorziening voor dubbelgehandicapte mensen. Beiden zijn lichamelijk en verstandelijk gehandicapt (beiden zitten in een rolstoel). Ik leer ze kennen in 1998 als ik langs woonvoorzieningen ga om het project *Op Eigen Benen* te promoten wat ik als proefproject wil starten om uit te zoeken of de methode werkt. Tijdens mijn voorlichting geven zij aan één grote wens te hebben namelijk het leven samen te delen in een zelfstandig bestaan. Hun wens past goed bij de doelstelling van *Op Eigen Benen* en Kitty en Remco nemen eraan deel.

Eerst wordt met behulp van de INVRA in kaart gebracht over welke vaardigheden zij beschikken. Dat is nog niet veel bij aanvang, enerzijds wordt (door begeleiders) automatisch veel van hen overgenomen, anderzijds hebben zij door hun lichamelijke beperkingen ook (nog) niet de mogelijkheid om vaardigheden uit te voeren. In de training maar ook op de woonvoorziening wordt dan ook gezocht en geprobeerd of met behulp van technologie hun zelfstandigheid en onafhankelijkheid kan worden vergroot. Zo worden handige keukenapparaten aangeschaft en wordt de tillift zo gebouwd dat Remco Kitty zelfstandig kan helpen bij het douchen, de toiletgang of het naar bed gaan. Ook in weerbaarheid worden zij gesteekt. Vooral in de periode dat zij steeds meer groei bij zichzelf ervaren, wordt hun innerlijke waarde versterkt en krijgen zij steeds meer geloof in hun eigen krachten. Dat blijkt later ook hard nodig.

Na een succesvolle training krijgen Kitty en Remco nog veel weerstand en verzet te trotseren

van begeleiders, familie, gemeente en zorginstelling, maar het lukt hen! Eind 2005 bezoek ik hen in hun eengezinswoning te Groenlo. Als ik aanbel bij hun aangepaste eengezinswoning, gaat de deur automatisch open en ik word het eerst begroet door een klein enthousiast hondje. Dat vervolgens onmiddellijk tot de orde wordt geroepen door Remco. Tot mijn verbazing luistert het hondje uitstekend! Kitty en Remco zitten beiden in hun rolstoel en op de tafel staan lekkere stukjes appeltaart die voorzien zijn van een beschermend cellofaanpapiertje. In hun eigen woorden vertellen ze hun belevenissen, hun verwonderingen, hun strijd, maar ook hun geluk. Dit is wat ze altijd hebben gewild! Trots vertelt Remco: 'We zitten helemaal niet meer bij een zorginstelling, daar hebben we niks meer mee te maken!'. En: 'We krijgen alleen nog huishoudelijke hulp maar die is van de gewone thuiszorg!' Ook vertellen ze dat ze in het begin werden gepest door de kinderen in de buurt: 'We hebben ze klemgereden met onze rolstoel en gewoon gevraagd: 'waarom pesten jullie ons eigenlijk'? Dat hadden we zo geleerd bij *Op Eigen Benen!*' Die kinderen stonden met de mond vol tanden. Of het avontuur dat Kitty beleefde toen ze met rolstoel en al in de sloot reed, hoe ze eruit getakeld werd en er een beenbreuk aan overhield die de arts helemaal niet had opgemerkt. Remco doet het huishouden. Hij is de hele week thuis en gaat er regelmatig op uit met de hond. Ook regelt hij zaken met instellingen of gemeenten. Kitty werkt enkele halve dagen bij een zorgboerderij, waar ze bijvoorbeeld haar eigen jam maakt. Sinds kort gaat ze eenmaal per week naar paardrijden; dat is goed voor haar spasme en dat heeft Remco mooi voor haar geregeld.

4. Effectonderzoek

4.1 Directe aanwijzingen voor de effectiviteit

Er zijn twee onderzoeken gevonden naar de effectiviteit van de methode. In beide gevallen gaat het om veranderingsonderzoeken verbonden aan pilots die plaatsvonden in de beginfase van de ontwikkeling van de methode.

In mei 2011 is een effectonderzoek gestart gericht op de inzet van *Op Eigen Benen* voor de bevordering van zelfstandig leven van kinderen en jongeren met een verstandelijke beperking. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door een consortium van 's Heerlenloo Zuyd, Kalliope Consult en INVRA BV en wordt in 2014 afgerond.

1) *Rapportage van trainingsresultaten. Een resultaatmeting bij zestien cliënten die gedurende twee jaar een intensieve training hebben gevolgd met betrekking tot wonen en werken*, geschreven door John Bors, Marsja Mulder en Gitty Scholten, uitgegeven in 2000 door Woldyne te Epe.

Onderzoeksaanpak

Deze publicatie beschrijft de interne evaluatie van de toepassing van de methode bij moeilijk lerende jongeren die bij het trainingsinstituut Stichting Woldyne een intensieve training volgden. De evaluatie meet veranderingen in de zelfredzaamheid, met als doel het toetsen en zo nodig verbeteren van het trainingsprogramma. De onderzoeksgroep bestaat uit zestien cliënten, die een goede afspiegeling vormen van de doelgroep van Woldyne. Een deel was licht verstandelijk gehandicapt, een deel zwakbegaafd en een deel normaal begaafd met een leer- of ontwikkelingsstoornis. Elf van de zestien cliënten zijn aangemerkt als gedragsgestoord.

Voor het onderzoek werden vier meetinstrumenten gebruikt:

- de Sociale Redzaamheidsschaal voor Zwakzinnigen - dit is de meest gebruikte sociale redzaamheidsschaal binnen de zorg voor verstandelijk gehandicapten
- de Kennistoets - een mondeling af te nemen vragenlijst met negentig kennisvragen op drie niveaus: zorg voor je zelf (koken, wonen, mobiliteit), de grote wereld (verkeer, omgeving, maatschappelijk leven) en de complexere wereld (formulieren invullen, verzekering en zorg voor de totale woning)
- de INVRA-Wonen (beschreven in onderdeel 1.5)
- de INVRA-Arbeid (beschreven in onderdeel 1.5).

Elk van de vier instrumenten is zowel bij het begin als aan het einde van het verblijf bij Woldyne afgenomen. Tussen deze beide momenten zat twee jaar en vier maanden. De beide INVRA-instrumenten zijn daarnaast nog na een jaar afgenomen. De begin- en eindmetingen zijn overwegend door verschillende begeleiders uitgevoerd.

Onderzoeksresultaten

Van de zestien cliënten in de pilot op Woldyne (Bors et al., 2000) is bij vijftien een toename in zelfredzaamheid gemeten met alle vier de meetinstrumenten. Ook is gemeten dat de verschillen tussen de resultaten op de diverse zelfredzaamheidsgebieden is afgenomen; de profielen zijn

dus evenwichtiger geworden. Verder valt op dat de cliënten met het laagste IQ de meeste vooruitgang hebben vertoond. De training had een positief effect op het gedrag: bij negen van de elf cliënten die bij aanvang van de trainingsperiode als gedragsgestoord werden aangemerkt, verviel deze registratie bij afronding van de trainingsperiode.

2) *Evaluatierapport project Op Eigen Benen. Een samenwerkingsproject van trainingsinstituut Woldyne en Stichting Festog. November 1998 - november 2000*, geschreven door Gitty Scholten en John Bors, uitgegeven in 2001 door Woldyne te Epe.

Onderzoeksaanpak

Deze publicatie beschrijft de interne evaluatie van een pilotproject waarin de methode *Op Eigen Benen* werd ingevoerd bij Stichting Festog, een woonvoorziening voor zeer moeilijk lerende volwassenen. Dit betekende een verbreding van de doelgroep, van moeilijk naar zeer moeilijk lerenden. Er hebben 29 zeer moeilijk lerende cliënten deelgenomen aan de pilot. Twee in eerste instantie geselecteerde cliënten hebben uiteindelijk niet meegedaan: één is voortijdig gestopt met de training en één cliënt is geadviseerd niet mee te doen vanwege ernstige gedragsproblematiek. De evaluatie richt zich vooral op de meerwaarde van de methode voor de individuele cliënten. Gemeten zijn de toename van vaardigheden en het effect op het welzijn en het competentiegevoel van de cliënten.

De resultaten zijn gemeten met INVRA-Wonen (zie onderdeel 1.5) en de Kennistoets (zie vorig onderzoek). De INVRA-Wonen is twee keer afgenomen: in de beginperiode en na één jaar. Een coördinator die bekend is met INVRA-Wonen heeft het instrument ingevuld op basis van interviews met dagelijks verzorgers van de cliënten en met de cliënten zelf, waarbij de mening van de verzorgers de doorslag gaf. Twee bewoners hadden door een organisatieverandering geen eigen dagelijks verzorger. De resultaten over hen zijn uiteindelijk niet meegenomen, omdat de medewerkers die over hen geïnterviewd zijn op te grote afstand bleken te staan. De Kennistoets is ook twee keer afgenomen, op het moment van selectie en na ongeveer een jaar. De kennistoets is afgenomen door de coördinator van het project bij zestien cliënten. Het instrument INVRA was op het moment van deze pilot nog niet wetenschappelijk getoetst.

Onderzoeksresultaten

Ook de zelfredzaamheid van de cliënten in de pilot bij Stichting Festog (Scholten & Bors, 2001) is toegenomen. Deze toename is gemeten op alle onderdelen van INVRA-Wonen. De grootste toename gemeten met het instrument INVRA is op de huishoudelijke en de cognitieve vaardigheden. De grote toename op huishoudelijke vaardigheden is te verklaren door de grote voorkeur van cliënten voor het leren van deze vaardigheden; zij zien dit als een belangrijke stap in de richting van zelfstandig wonen. De toename van cognitieve vaardigheden wordt verklaard door het lage startniveau samenhangend met de weinige aandacht die bij de zeer moeilijk lerende doelgroep over het algemeen aan cognitieve kennisverwerving wordt besteed. Ook gemeten met de Kennistoets laten de cliënten een toename van kennis zien, zij het veel langzamer dan bij de cliënten van Woldyne.

De auteurs concluderen dat de begeleidingsbehoefte is afgenomen en stellen op basis van uitspraken van alle betrokkenen dat de beleving van de eigenwaarde is toegenomen. Ook geven ze aan dat de resultaten de verwachtingen van alle betrokkenen sterk hebben overtroffen.

4.2 Indirecte aanwijzingen voor de effectiviteit

De ontwikkelaar voert geen onderzoek aan naar soortgelijke methoden, noch in Nederland, noch in het buitenland. Dergelijke onderzoeken zijn evenmin gevonden bij de door MOVISIE uitgevoerde literatuursearches (zie 6.1).

5. Conclusies

5.1 Samenvatting werkzame elementen

- Centraal stellen van krachten, aanleg en talenten in plaats van de handicap of beperkingen (1, 2).
- Respect voor de eigenheid van de ander en het voeden van zelfrespect en zelfwaardering (1, 2).
- Door authentiek vertrouwen van de trainer in de deelnemer neemt het zelfvertrouwen van de deelnemer toe (1).
- Zowel de bestaande als de gewenste situatie wordt in kaart gebracht via een gestructureerde inventarisatie van competenties met de INVRA meetinstrumenten (1, 3).
- Competenties worden versterkt, het probleemoplossend vermogen vergroot en zo wordt de zelfredzaamheid versterkt (1, 4).
- Door aan te sluiten bij de natuurlijke manier van leren van deelnemers, is iedereen in staat zijn leven lang te leren (1, 2).
- Betekenis geven aan leren door te leren vanuit eigen motivatie voor het behalen van eigen doelen (1, 2).
- Leren vindt plaats door nieuwe informatie te verbinden aan wat we al weten (zone van de naaste ontwikkeling) (1, 2).
- De leerling leert door zelf de stappen te bedenken die nodig zijn voor de uitvoering van een taak (mediërend leren, de mediator stelt vragen) (1, 2).
- Bewuste aandacht voor het leren toepassen en vasthouden van nieuw geleerde vaardigheden in het dagelijks leven (1).
- Het opzetten of uitbreiden van het sociale netwerk met relaties waarin wederkerigheid centraal staat (1).

5.2 Samenvatting effectonderzoek

Er hebben twee veranderingsonderzoeken plaats gevonden naar Op eigen benen. In het onderzoek (E) van Bors et al.. (2000) is bij vijftien van de zestien cliënten een toename in zelfredzaamheid gemeten. Bovendien zijn de verschillen op de diverse zelfredzaamheidsgebieden kleiner geworden; de profielen zijn dus evenwichtiger geworden. De cliënten met het laagste IQ hebben de meeste vooruitgang geboekt. In het onderzoek (E) van Scholten en Bors (2001) laten alle cliënten in de onderzoeksgroep een toename in woonvaardigheden te zien. De toename van het kennisniveau is minder duidelijk. De begeleidingsbehoefte van de cliënten is afgenomen.

Verklaring classificatie voor typering onderzoeksoepzet:

A = Experimenteel onderzoek in de praktijk en met *follow-up*

B = Quasi-experimenteel onderzoek in de praktijk en met *follow-up*

C = (Quasi-) experimenteel onderzoek, in de praktijk (zonder *follow-up*)

D = (Quasi-) experimenteel onderzoek, niet in de praktijk

E = Veranderingsonderzoek

F = *Monitoring*

Z = Geen van de voorgaande alternatieven.

Zie voor een toelichting bijlage 3.

6. Verantwoording

6.1 Zoeken en selecteren van literatuur

Zoekvraag en zoektermen

Er is literatuur gezocht op basis van de volgende zoekvraag:

Wat is bekend over de praktijkervaringen met en de effectiviteit van de leermethodiek Op Eigen Benen voor mensen met een verstandelijke beperking en andere kwetsbaren ten behoeve van het vergroten van hun eigenwaarde en zelfstandigheid?

De uit deze zoekvraag afgeleide zoektermen zijn: *Op Eigen Benen*, verstandelijk gehandicapten, verstandelijke beperking, INVRA, inventarisatie redzaamheidsaspecten. De methode is niet onder andere namen bekend en er zijn ook geen varianten bekend.

Zoekstrategieën

- Er is literatuur gezocht door verwijzingen in het handboek (Scholten & Schuurman, 2008) te bekijken,
- Bij de ontwikkelaar is aanvullende literatuur opgevraagd.
- Er heeft een internetzoektocht via Google plaatsgevonden op basis van de geformuleerde zoektermen.
- Vervolgens is met behulp van de zoektermen gezocht in Nederlandse databanken: de literatuurcatalogus van MOVISIE, PiCarta NCC, NARCIS en HBO Kennisbank.

Selecteren van literatuur

Het aantal gevonden publicaties is beperkt. Van de gevonden literatuur zijn de publicaties over de methode *Op Eigen Benen* en het instrument INVRA geselecteerd. Daarnaast is literatuur opgenomen over de theorieën en methoden waarop de methode is gebaseerd en waarnaar in het handboek expliciet wordt verwezen.

6.2 Literatuur

Baart, A. (2004). *Klein pleidooi tegen grote distantiering in de zorg, de Paul Cremerslezing*. Rijswijk: Leeuwendaal.

Bors, J., Mulder, M. & Scholten, G. (2000). *Rapportage van trainingsresultaten: een resultaatmeting bij zestien cliënten die gedurende twee jaar een intensieve training hebben gevolgd met betrekking tot wonen en werken*. Epe: Trainingsinstituut voor moeilijk lerende jongeren Woldyne.

Douma, J., Mulder, M. & Scholten, G. (2001a). *INVRA-Arbeid. Handleiding en verantwoording*. Epe: Stichting Woldyne.

Douma, J., Mulder, M. & Scholten, G. (2011b). *INVRA-Wonen. Inventarisatie Van RedzaamheidsAspecten op het gebied van wonen. Handleiding*. Epe: Stichting Woldyne.

Feuerstein, R., Rand, Y. & Rijnders, J.E. (1993). *Laat me niet zoals ik ben: een baanbrekende methode om de cognitieve en sociale ontwikkeling te stimuleren*. Rotterdam: Lemniscaat.

Scholten, G. & Bors, J. (2001). *Evaluatierapport project Op Eigen Benen*. Epe: Stichting Woldyne.

Scholten, G. & Schuurman, M. (2003). *Op Eigen Benen. Een leermethodiek voor mensen met een (verstandelijke) beperking*. Wezep: INVRA.

Scholten, G. & Schuurman, M. (2008). *Eigenwaarde. Leermethodiek Op Eigen Benen. Achtergrond en toepassing*. Wezep: INVRA.

Schuurman, M. & Scholten, G. (2011). *Verantwoording van de vragenlijst Eigenwaarde*. Ongepubliceerd manuscript.

Seligman, M.E.P. (2002). *Gelukkig zijn kun je leren*. Utrecht: Spectrum.

Slot, N.W. & Spanjaard, H.J.M. (2006). *Competentieverbetering in de residentiële jeugdzorg*. Baarn: HB Uitgevers.

Timmer, J.T. (2000). *Eigen Initiatief Model, herkomst, achtergronden en inhoud*. Amsterdam: Samenwerkingsverband EIM.

Vygotski, L.S. (1978). *Mind and society: The development of higher psychological processes*. Cambridge MA: Harvard University Press.

Bijlage 1 – Toelichting effectonderzoek

Voor het vaststellen van de effectiviteit van methoden (onderdeel 4 van het werkblad) moet het onderzoek hiernaar systematisch in kaart worden gebracht (bijlagen 2 en 3).

Directe en indirecte aanwijzingen voor effectiviteit

Er zijn twee typen aanwijzingen voor de effectiviteit van een methode:

- **Directe aanwijzingen.** Resultaten uit onderzoek die betrekking hebben op precies die methode die in het onderhavige document is beschreven.
- **Indirecte aanwijzingen.** Resultaten uit onderzoek naar andere methoden met hetzelfde doel en dezelfde doelgroep en aanpak.
Deze worden hier verder aangeduid als 'soortgelijke methoden'. Het gaat hier om:
 - Resultaten uit onderzoek naar buitenlandse versies van de methode (zoals *Motivational interviewing*, de Amerikaanse variant van de Nederlandse Motiverende gespreksvoering).
 - Resultaten uit onderzoek naar de effectiviteit van Nederlandse methoden die tot hetzelfde type of dezelfde 'familie' behoren (zoals de Nederlandse activeringsmethoden die gebaseerd zijn op *Supported employment*).

Soms zijn er onvoldoende directe aanwijzingen of kunnen relevante indirecte aanwijzingen de directe aanwijzingen ondersteunen. Bij de selectie van soortgelijke methoden is maatgevend in hoeverre de methode in de kern overeenkomt met de beschreven methode. Wanneer dit niet duidelijk is of wanneer de methode te zeer verschilt, is er geen sprake van een soortgelijke methode en dus ook niet van indirect bewijs voor effect.

Wanneer een methode veelvuldig is onderzocht, is het aantal primaire onderzoeken soms te groot om binnen het kader van *Effectieve interventies* te analyseren. Veelal zijn de primaire onderzoeken dan al geanalyseerd in *reviews* en metastudies. In dat geval gebruiken we de informatie uit deze overzichtsstudies. We volstaan dan met een globale analyse van de effectiviteit zoals gebleken uit de overzichtsstudies. Dit vullen we eventueel aan met een meer uitgebreide analyse van de (recente) primaire studies die (nog) niet in de overzichtsstudies zijn opgenomen.

Kenmerken effectonderzoek

Bij onderdeel 4 van het werkblad gaan we ervan uit dat er sprake is van een effectonderzoek wanneer er ten minste een meting heeft plaats gevonden die een cijfermatige indicatie geeft van het effect van een methode. Onderzoek naar de door professionals, burgers en/of cliënten ervaren effectiviteit van een methode nemen we mee in onderdeel 3 van het werkblad.

Het methodologische gewicht van het effectonderzoek en de resultaten daarvan wordt onder meer bepaald door de aanwezigheid van een voor- en meting, een controlegroep, de willekeurige samenstelling daarvan, de modelgetrouwheid van de methode en de uitvoering van een follow-upmeting. Het methodologische gewicht varieert van 'licht' effectonderzoek (monitoring- of veranderingsonderzoek) tot 'zwaar' effectonderzoek (Randomized Controlled Trial, RCT) en diverse vormen daar tussenin. Hoe 'zwaarder' het effectonderzoek, hoe 'harder' de uitspraken over de effectiviteit zijn. Dit wil niet zeggen dat er altijd gekozen moet worden voor zo zwaar mogelijk

effectonderzoek. Welk type effectonderzoek het meest passend is, hangt af van de kenmerken en het ontwikkelingsstadium van de methode en de beschikbare financiële middelen.

Bijlage 3 geeft een stapsgewijze uiteenzetting van de kenmerken per onderzoek en geeft een typering van de onderzoeksopzet. Het gaat daarbij om het objectief beschrijven van de kenmerken (onderdelen B t/m D). Externe deskundigen beoordelen in een later stadium de kwaliteit van het onderzoek (onderdelen E en F).

Gemeten effecten

In een tabel (bijlage 3, onderdeel G) worden de onderzoeksresultaten cijfermatig gepresenteerd. De onderzoeksresultaten kunnen aanwijzingen geven voor positieve, geen of negatieve effecten.

Uitkomstmaten

Effectonderzoeken beantwoorden een beperkt aantal vragen. De gestelde vragen worden aangeduid als 'uitkomstmaten'. Alleen op deze uitkomstmaten wordt een effect gemeten. Er kan alleen iets over effect gezegd worden voor zover het betrekking heeft op één van de onderzochte uitkomstmaten. In bijlage 3 wordt het effect dan ook per uitkomstmaat aangegeven.

Effectgrootte

De mate waarin een resultaat als positief is aan te merken, is mede afhankelijk van de effectgrootte. Tot voor kort werd het effect van een methode vooral uitgedrukt in een statistisch significant verschil tussen voor- en nameting, of tussen voor- en nameting en *follow-up*, of tussen de nameting van de experimentele en controlegroep. Een probleem bij deze aanpak is dat grote verschijscores in kleine groepen vaak niet significant zijn. Bij grote groepen kunnen heel kleine verschillen weliswaar als zeer significant uit de bus komen, maar praktisch gezien van weinig waarde zijn. De laatste jaren wordt er vaak voor gekozen om naast de statistische significantie ook de zogeheten effectgrootte *d* ('effectsize', ook wel aangeduid met ES) te rapporteren. Dit is een index die aangeeft hoe groot het waargenomen verschil is tussen voor- en nameting of tussen experimentele (interventie-) en controlegroep. Er bestaan verschillende formules voor het berekenen van *d*. De bekendste is¹:

$$d = \frac{\text{gemiddelde score nameting interventiegroep} - \text{gemiddelde score nameting controlegroep}}{\text{'gepoolde' standaarddeviatie van beide groepen}}$$

De formule voor het berekenen van de 'gepoolde' standaarddeviatie luidt daarbij als volgt:

$$\sqrt{((n_i - 1)sd_i^2 + (n_c - 1)sd_c^2) / (n_i + n_c - 2)}$$

Hierbij staat de *i* voor interventiegroep of experimentgroep en de *c* voor controlegroep, *sd_i* en *sd_c* zijn de standaarddeviaties van respectievelijk de interventie- en controlegroep en *n_i* en *n_c* de steekproefgrootte van de interventie- en controlegroep.

¹ Zie Rossi, P.H., M.W. Lipsey & H.E. Freeman (2004). *Evaluation. A systematic approach* (7th ed.). Thousand Oaks: Sage.

De index wordt een positieve waarde toegekend als het effect bij de interventiegroep (experimentele groep) gunstiger is dan bij de controlegroep en een negatieve waarde als het effect voor de controlegroep gunstiger is. Vuistregel bij de betekenis van d of ES is als volgt:

d of ES groter dan of gelijk aan $.20$ = klein effect;
 d of ES groter dan of gelijk aan $.50$ = middelmatig effect;
 d of ES groter dan of gelijk aan $.80$ = groot effect.²

In sommige onderzoeksrapporten worden andere effectmaten gebruikt, in dat geval worden deze overgenomen.

² Zie o.a. Cohen, J (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112, 155-159.

Bijlage 2 – Overzicht onderzoeken en de hoofdkenmerken

Onderzoeken naar praktijkervaringen (deel 3)

Methode	Onderzoek 1	Onderzoek 2
Titel rapport	Rapportage van trainingsresultaten. Een resultaatmeting bij zestien cliënten die gedurende twee jaar een intensieve training hebben gevolgd met betrekking tot wonen en werken.	Evaluatierapport project Op Eigen Benen. Een samenwerkingsproject van trainingsinstituut Woldyne en Stichting Festog. November 1998 - november 2000.
Auteur	John Bors, Marsja Mulder en Gitty Scholten	Gitty Scholten en John Bors
Jaar	2000	2001
Onderzoeksvraag	Is er sprake van toename van zelfredzaamheid? Hoe vertaalt zich die toename op de afzonderlijke aspecten van de INVRA? Is met behulp van de meetinstrumenten een voorspelling mogelijk wat betreft zorg- en begeleidingsbehoefte?	Is de bestaande trainingsmethodiek toepasbaar voor de ZML-profijtgroep? Is systematische training van vaardigheden effectief en uit te drukken in meetbare resultaten? Is er onderscheid te maken in de effectiviteit van de training met betrekking tot bepaalde kenmerken van cliënten? Wat zijn de effecten van het project voor beide organisaties?
In het onderzoek betrokken doelgroep	Moeilijk lerende jongeren	Zeer moeilijk lerende volwassenen
Aantal geïnccludeerde subjecten (n)	16	29

Effectonderzoeken (deel 4)

Methode	Onderzoek 1	Onderzoek 2
Titel rapport	Rapportage van trainingsresultaten. Een resultaatmeting bij zestien cliënten die gedurende twee jaar een intensieve training hebben gevolgd met betrekking tot wonen en werken.	Evaluatierapport project Op Eigen Benen. Een samenwerkingsproject van trainingsinstituut Woldyne en Stichting Festog. November 1998 - november 2000.
Auteur	John Bors, Marsja Mulder en Gitty Scholten	Gitty Scholten en John Bors
Jaar	2000	2001
Onderzochte doelen	Toename zelfredzaamheid	Toename zelfredzaamheid
In het onderzoek betrokken doelgroep	Moeilijk lerende jongeren	Zeer moeilijk lerende volwassenen
Aantal geïnccludeerde subjecten (n)	16	29
Typering onderzoeksopzet (zie bijlage 3)	Veranderingsonderzoek	Veranderingsonderzoek

Bijlage 3 – Methodologische kenmerken en resultaten effectonderzoek 1

A. Naam Onderzoek 1: *Rapportage van trainingsresultaten. Een resultaatmeting bij zestien cliënten die gedurende twee jaar een intensieve training hebben gevolgd met betrekking tot wonen en werken, geschreven door John Bors, Marsja Mulder en Gitty Scholten in 2000, uitgegeven door Trainingsinstituut voor moeilijk lerende jongeren Woldyne, Epe.*

B. Waar en waarover het onderzoek is uitgevoerd

Kruis ja of nee aan.

		Ja	Nee
1	De resultaten van de studie zijn door experts beoordeeld.		X
2	Het onderzoek betreft de hier beschreven Nederlandse methode (en niet een andere, soortgelijke methode of een buitenlandse variant).	X	

C. Typering methodologische kenmerken van het onderzoek

Kruis voor elke uitspraak die waar is het hokje aan. Kruis in de overige gevallen (nee, niet van toepassing, onbekend, twijfel) geen hokje aan.

1	De meting is (mede) gericht op doelgroep, doelen en bijbehorende veronderstelde determinanten van de interventie.	X	
2	Er is een voormeting (voorafgaand aan / bij start van de interventie).	X	
3	Er is een nameting (aan het einde van de interventie).	X	
4	De resultaten zijn met een statistische techniek geanalyseerd en op significantie getoetst.		
5	Er is een experimentele en een controleconditie.		
6	Er is minimaal zes maanden na einde interventie een <i>follow-up</i> .		
7	De resultaten hebben een praktische relevantie.		X
8	Het onderzoek is uitgevoerd in een situatie die vergelijkbaar is met de dagelijkse praktijk van de uitvoering van de interventie ('externe validiteit').		X
9	De experimentele en de controlegroep zijn <i>at random</i> samengesteld.		

Typering opzet

Kruis aan van welk type de opzet is op basis van de aangekruiste antwoorden in het bovenstaande schema. Alle antwoorden in de aangegeven *range* moeten aangekruist zijn.

	Z	Geen van de onderstaande alternatieven					
	F	<i>Monitoring</i>	1,3			7-8	
X	E	Veranderingsonderzoek	1-4		(6)	7-8	
	D	Onderzoek met (quasi-)experimenteel <i>design</i> (niet in de praktijk)	1-4	5	(6)		(9)
	C	Onderzoek met (quasi-)experimenteel <i>design</i> in de praktijk (zonder <i>follow-up</i>)	1-4	5		7-8	(9)
	B	Onderzoek met quasi-experimenteel <i>design</i> in de praktijk en met <i>follow-up</i>	1-4	5	6	7-8	
	A	Onderzoek met experimenteel <i>design</i> in de praktijk en met <i>follow-up</i>	1-4	5	6	7-8	9

Typering overige methodologische kenmerken:

Kruis voor elke uitspraak die waar is het hokje aan. Kruis in de overige gevallen (nee, niet van toepassing, onbekend, twijfel) geen hokje aan.

	11	Er is een controlegroep zonder interventie met de methode en/of met de gebruikelijke zorg.
	12	Er is een controlegroep met interventie met een gespecificeerde andere, duidelijk gespecificeerde methode.
	13	De experimentele en de controlegroep zijn <i>at random</i> samengesteld.
	14	Het <i>design</i> bevat een herhaalde N=1-opzet met een baseline-controleconditie.
	15	Het onderzoek is uitgevoerd door anderen dan de ontwikkelaars of de aanbieders van de methode.
	16	De uitval/non-respons van subjecten tussen de meetmomenten is gespecificeerd (omvang en specifieke eigenschappen).
X	17	De representativiteit van de geïnccludeerde subjecten is bepaald.
	18	De implementatiegetrouwheid is bepaald (i.e. nagegaan is wat de mate is waarin het protocol, de handleiding of de methodiek getrouw is gevolgd - ook wel behandelingsintegriteit, 'treatment integrity' of 'fidelity' genoemd).

D. Eventuele toelichting op scores onder C.

Het onderzoek valt eigenlijk tussen monitoronderzoek en veranderingsonderzoek in. Er is sprake van een voor- en nameting, maar niet van een systematische statistische analyse.

E. Overzicht van het effect per uitkomstmaat

Onderzoek 1	Uitkomstmaat 1	Uitkomstmaat 2	Uitkomstmaat 3	Uitkomstmaat 4
Omschrijving uitkomstmaat*	Woonvaardigheden	Arbeidsvaardigheden	Kennistoename	Sociale redzaamheid
Meetinstrument**	INVRA-Wonen	INVRA-Arbeid	Kennistoets	SRZ-P
Effectsize ***	Toename van 31%	Toename van 19%	Toename van respectievelijk 12%, 50% en 40% op kennisniveaus 1, 2 en 3	Toename van 6,6 naar 8,4 op een schaal van 3 tot 9.

* Waarop is effect gemeten

** Met welk instrument is effect gemeten, bv. vragenlijst x

*** Mogelijkheden:

d of ES groter dan of gelijk aan .20 = klein effect = 1;

d of ES groter dan of gelijk aan .50 = middelmatig effect = 2;

d of ES groter dan of gelijk aan .80 = groot effect = 3.

Negatief effect wordt aangeduid met een -1, -2 of -3.

Geen effect = 0.

Zie voor toelichting bijlage 1.

Bijlage 4 – Methodologische kenmerken en resultaten effectonderzoek 2

A. Naam Onderzoek: *Evaluatierapport project Op Eigen Benen*, geschreven door Scholten, G. & Bors, J. in 2001 uitgegeven door Stichting Woldyne, Epe.

B. Waar en waarover het onderzoek is uitgevoerd

Kruis ja of nee aan.

		Ja	Nee
1	De resultaten van de studie zijn door experts beoordeeld.		X
2	Het onderzoek betreft de hier beschreven Nederlandse methode (en niet een andere, soortgelijke methode of een buitenlandse variant).	X	

C. Typering methodologische kenmerken van het onderzoek

Kruis voor elke uitspraak die waar is het hokje aan. Kruis in de overige gevallen (nee, niet van toepassing, onbekend, twijfel) geen hokje aan.

1	De meting is (mede) gericht op doelgroep, doelen en bijbehorende veronderstelde determinanten van de interventie.	X	
2	Er is een voormeting (voorafgaand aan / bij start van de interventie).	X	
3	Er is een nameting (aan het einde van de interventie).	X	
4	De resultaten zijn met een statistische techniek geanalyseerd en op significantie getoetst.		
5	Er is een experimentele en een controleconditie.		
6	Er is minimaal zes maanden na einde interventie een <i>follow-up</i> .		
7	De resultaten hebben een praktische relevantie.		X
8	Het onderzoek is uitgevoerd in een situatie die vergelijkbaar is met de dagelijkse praktijk van de uitvoering van de interventie ('externe validiteit').		X
9	De experimentele en de controlegroep zijn <i>at random</i> samengesteld.		

Typering opzet

Kruis aan van welk type de opzet is op basis van de aangekruiste antwoorden in het bovenstaande schema. Alle antwoorden in de aangegeven *range* moeten aangekruist zijn.

	Z	Geen van de onderstaande alternatieven					
	F	<i>Monitoring</i>	1,3			7-8	
X	E	Veranderingsonderzoek	1-4		(6)	7-8	
	D	Onderzoek met (quasi-)experimenteel <i>design</i> (niet in de praktijk)	1-4	5	(6)		(9)
	C	Onderzoek met (quasi-)experimenteel <i>design</i> in de praktijk (zonder <i>follow-up</i>)	1-4	5		7-8	(9)
	B	Onderzoek met quasi-experimenteel <i>design</i> in de praktijk en met <i>follow-up</i>	1-4	5	6	7-8	
	A	Onderzoek met experimenteel <i>design</i> in de praktijk en met <i>follow-up</i>	1-4	5	6	7-8	9

Typering overige methodologische kenmerken:

Kruis voor elke uitspraak die waar is het hokje aan. Kruis in de overige gevallen (nee, niet van toepassing, onbekend, twijfel) geen hokje aan.

	11	Er is een controlegroep zonder interventie met de methode en/of met de gebruikelijke zorg.
	12	Er is een controlegroep met interventie met een gespecificeerde andere, duidelijk gespecificeerde methode.
	13	De experimentele en de controlegroep zijn <i>at random</i> samengesteld.
	14	Het <i>design</i> bevat een herhaalde N=1-opzet met een baseline-controleconditie.
	15	Het onderzoek is uitgevoerd door anderen dan de ontwikkelaars of de aanbieders van de methode.
	16	De uitval/non-respons van subjecten tussen de meetmomenten is gespecificeerd (omvang en specifieke eigenschappen).
X	17	De representativiteit van de geïnccludeerde subjecten is bepaald.
	18	De implementatiegetrouwheid is bepaald (i.e. nagegaan is wat de mate is waarin het protocol, de handleiding of de methodiek getrouw is gevolgd - ook wel behandelingsintegriteit, 'treatment integrity' of 'fidelity' genoemd).

D. Eventuele toelichting op scores onder C.

Het onderzoek valt eigenlijk tussen monitoronderzoek en veranderingsonderzoek in. Er is sprake van een voor- en nameting, maar niet van een systematische statistische analyse.

E. Overzicht van het effect per uitkomstmaat

Onderzoek 1	Uitkomstmaat 1	Uitkomstmaat 2	Uitkomstmaat 3	Uitkomstmaat 4
Omschrijving uitkomstmaat*	Woonvaardigheid en	Kennistoename		
Meetinstrument**	INVRA-Wonen	Kennistoets		
Effectsize ***	Toename van 20%	Toename van respectievelijk 5%, 30% en 40% op kennisniveaus 1, 2 en 3		

* Waarop is effect gemeten

** Met welk instrument is effect gemeten, bv. vragenlijst x

*** Mogelijkheden:

d of ES groter dan of gelijk aan .20 = klein effect = 1;

d of ES groter dan of gelijk aan .50 = middelmatig effect = 2;

d of ES groter dan of gelijk aan .80 = groot effect = 3.

Negatief effect wordt aangeduid met een -1, -2 of -3.

Geen effect = 0.

Zie voor toelichting bijlage 1.

